

Als abonnee kan je dit  plusartikel lezen.

 INTERVIEW

Vrije loonvorming, afschaffing van de index en langer werken: hoe economen Gert Peersman en Ive Marx de begroting saneren



Ive Marx (L.) en Gert Peersman: “Een minister die bij wet vastlegt hoeveel de lonen over alle sectoren heen maximaal mogen stijgen, wie verzint het?” — © Christophe De Muynck

Onze koopkracht werd toch niet zo goed beschermd en werken loont wél. De economen Gert Peersman en Ive Marx verstoorden de verkiezingsleuzen van oppositie én meerderheid. Wat moet dan wel de inzet van de laatste campagneweek zijn?

Jan-Frederik Abbeloos, Lieven Sioen

Vrijdag 31 mei 2024 om 03:00



Over knuppels in hoenderhokken gesproken. De regering-De Croo heeft de koopkracht niet zo goed beschermd als de Vivaldi-partijen beweren en de lagere inkomensgroepen zagen de voorbije maanden gemiddeld zelfs een forse terugval van hun koopkracht. Of zo luidt toch de conclusie van Gert Peersman (UGent).

Maar, in tegenstelling tot wat ook beweerd wordt, loont werken doorgaans wél. Meer: het levert al snel 500 euro of meer extra netto op dan een leefloon of een uitkering. Zo becijferde Ive Marx (Universiteit Antwerpen)

Beide economen pookten daarmee de voorbije weken de verkiezingscampagne flink op. Maar de cijfers hebben het debat niet beslecht. Integendeel, de koopkrachtcijfers werden zélf een onderwerp van debat.

Dus, heren, hoe zit het nu? Heeft Vivaldi de koopkracht nu goed beschermd of niet?

Gert Peersman: “Ah, dé vraag. Het beeld is niet eenduidig. Gemiddeld genomen is de koopkracht effectief gestegen, maar achter elk gemiddelde gaan winnaars en verliezers schuil. De allerzwaksten zijn goed beschermd, omdat de uitkeringen fors boven de inflatie zijn opgetrokken. De hogere inkomens zijn ook goed bedeed via de index. Maar de lage inkomens hebben aan het einde van de rit evenveel of zelfs minder koopkracht dan bij de start van Vivaldi.”

Andere landen konden de koopkracht evenzeer of zelfs beter beschermen zonder - automatische index, schreef u zelfs.

Peersman: “Het probleem van de automatische indexering is dat ze effectief een loon-prijsspiraal op gang gebracht heeft. Hogere lonen leidden tot hogere prijzen, vooral in de dienstensector, wat dan weer tot hogere lonen leidde ... In België was het in elk geval niet de ‘graaiflatie’ die de inflatie aandreef, maar de ‘indexflatie’. Het gevolg is wel dat de loonkosten 5 procent meer gestegen zijn dan in de andere Europese landen. Dat moeten we de volgende jaren weer wegwerken als we de concurrentiekracht van onze bedrijven willen herstellen. Ondertussen maken de buurlanden een inhaalbeweging en stijgen ook daar de lonen. Door onze hogere inflatie dreigen we aan het einde van de rit zelfs koopkracht verloren te hebben ten opzichte van de buurlanden. De index heeft in zijn eigen staart gebeten.”

Mis niets van de verkiezingen

- **Live** | Volg de verkiezingsblog in de app (<https://urlgeni.us/dsnieuws/liveblog-app>)
- **Doe** | De Stemtest (<https://www.standaard.be/stemtest>) en De Partijvergelijker (https://www.standaard.be/cnt/dmf20240516_93314181)
- **Lees** | Alle interviews met de politieke tenoren in de reeks Voorbij het surrealisme (<https://standaard.be/tag/voorbijhetsurrealisme>)
- **Bereken** | Wat betekenen de verkiezingsbeloftes voor uw portefeuille? (https://www.standaard.be/cnt/dmf20240506_95661450)

- **Beluister** | De podcastreeks Stem Z (<https://www.standaard.be/plus/tag/podcast-stem-z>), door en voor first voters

Hoe kijkt de welzijnseconoom daarnaar?

Ive Marx: “We hebben tijdens Vivaldi een indrukwekkende daling van de armoedecijfers gezien. De automatische stabilisatoren in ons systeem hebben gewerkt: tijdelijke werkloosheid tijdens corona, het sociaal tarief en de indexering tijdens de energiecrisis. Tel daarbij het optrekken van de uitkeringen, en de armoede verminderde meer dan ik ooit meegemaakt heb in dertig jaar onderzoek. Het verbaast me dat de regering daar niet meer krediet voor krijgt. Maar tegelijk klopt het dat tijdens de energiecrisis bepaalde groepen overgecompenseerd zijn en andere ondergecompenseerd. Zeker de mensen met een lager loon, de zogenoemde *working poor*, werden onderbediend.”

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240515_96709706?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)

Lees ook Vier op de tien Belgische huishoudens zagen koopkracht dalen onder Vivaldi >

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240515_96709706?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)



(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240515_96709706?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)

Voor de N-VA is de keerzijde van die hogere uitkeringen dat werken onvoldoende loont. De partij wil daarom enkele indexsprongen doen op de uitkeringen. Goed idee?

Marx: “Natuurlijk niet. Landen met een hogere tewerkstelling dan België hebben niet noodzakelijk lagere uitkeringen. We hebben nu eindelijk een inhaaloperatie gemaakt. Het is niet door daar nu weer op te beknibben, dat de tewerkstellingsgraad omhooggaat. Wat een bruut, middeleeuws activeringsinstrument is me dat?”

Hoe moet het dan wel?

Marx: “Door werken effectief beter te belonen. Onze berekeningen tonen dat de overstap van langdurige inactiviteit naar werk in de regel meer dan 500 euro netto opbrengt. Maar in Nederland houdt een alleenstaande moeder met twee kinderen en een minimumloon netto 600 euro meer over dan hier, dankzij hun stelsel van toeslagen. Daar moeten we naartoe, in plaats van de uitkeringstrekkers ‘het te laten uitzweten’, zoals De Wever zei.”

Peersman: “Je zult die extra ondersteuning wel heel gericht moeten geven, want veel budgettaire ruimte heeft de begroting niet. Het optrekken van de belastingvrije som, zoals sommige partijen voorstellen, komt de lage lonen ook ten goede, maar dat kost zoveel geld dat het geen efficiënte maatregel is om de werkenden netto meer te laten overhouden.”

Een bijkomend probleem is dat wie werkt sociale voordelen verliest.

Marx: “Dat is een misperceptie in het hoofd van politici én van steuntrekkers. Veel van die sociale voordelen worden ook toegekend aan mensen met een laag loon. Maar het is een ontzettend complex systeem. Ik kan begrijpen dat iemand die de administratieve mallemolen heeft doorlopen om sociale voordelen te verwerven, schrik heeft die weer te verliezen als hij een tijdelijke job aanneemt. We kunnen in een app opzoeken wat een hotel in Timboektoe kost, maar een app die simuleert wat het netto opbrengt om weer te gaan werken lukt ons niet.”

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240522_92010803?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)

Lees ook Zijn het echt ‘zotten die werken’? Zo groot is het verschil tussen een job en een uitkering >

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240522_92010803?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)



(https://www.standaard.be/cnt/dmf20240522_92010803?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)

Misschien een simpeler recept: laat de loonnorm los, zouden de socialisten en de vakbonden zeggen. Wat is het probleem als de sectoren extra loon geven boven op de index?

Peersman: “Dat we een open economie zijn, die leeft van de export. Hoe ga je onze bedrijven beschermen als de loonkloof met de concurrenten in de buurlanden verder toeneemt? Kijk, ik vind ook dat succesvolle bedrijven vrij moeten zijn om hogere lonen te bieden, zodat ze geschikt personeel kunnen aantrekken om verder te groeien. Ik vind het gebrek aan mobiliteit op onze arbeidsmarkt een veel groter probleem dan de werkzaamheidsgraad. Maar je kunt de loononderhandelingen niet vrijlaten als je niet ook de index loslaat.”

Een volledig vrije loonvorming is goed voor een ingenieur die stevig kan onderhandelen, maar een laaggeschoolde ober zal er niet op vooruitgaan?

Peersman: “Als we de loonvorming loslaten, zal er inderdaad wat meer inkomensongelijkheid zijn voor belastingen. Maar er zijn betere systemen om dat te corrigeren, bijvoorbeeld via de fiscaliteit. We moeten over onze automatische loonindex durven na te denken.”

Kunt u daarmee leven, professor Marx?

Marx: “Ik ben het er helemaal mee eens dat de loonvorming vrijer moet, en als de index daarvoor op de schop moet, dan is dat maar zo. Het dirigisme van de overheid leidt tot een heel kleverige arbeidsmarkt. Een minister die bij wet vastlegt hoeveel de lonen over alle sectoren heen maximaal mogen stijgen, wie verzint het?”

Maar de ongelijkheid neemt dan toe?

Marx: “En dat is het moment waarop de overheid wel moet bijsturen, vooral wanneer de armoede zou toenemen. En armoede bestrijd je door te herverdelen. Dat kan via de belastingen en de sociale zekerheid. Daar is geld voor nodig, en daar moet de economie voor groeien. Ons grote probleem is dat

de productiviteitsgroei achterop loopt. Bedrijven die innovatief zijn, vinden het moeilijk personeel en bedrijven die vastgeroest zijn, kunnen hun personeel veel te lang vasthouden. Net door die rigide arbeidsmarkt.”

Peersman: “Er gaan te weinig bedrijven failliet, er komen er te weinig nieuwe bij.”

Ha, de productiviteitsgroei, hét wondermiddel om de begroting te saneren. Maar hoe doe je dat?

Peersman: “Inderdaad, met meer mobiliteit op de arbeidsmarkt. Meer creatieve destructie, minder zombiebedrijven. Ook belangrijk zijn betere opleiding en meer investeringen in onderzoek en ontwikkeling. En we moeten blijven investeren in infrastructuur. Wie in de file staat, is niet productief. Er is geen snelle weg naar productiviteitsgroei.”



Gert Peersman: “Er gaan te weinig bedrijven failliet, er komen er te weinig nieuwe bij.” — © Christophe De Muynck

Is hier de ongemakkelijke waarheid niet dat productiviteitswinst almaar moeilijker wordt in een geavanceerde economie? Mensen hebben hun limieten. Er is een burn-out-epidemie.

Peersman: “Productiever worden is niet harder werken. Het probleem is wel dat productiviteitswinst moeilijker is in een diensteneconomie dan in de maakindustrie. Maar in de diensten zijn er nu veel mogelijkheden door artificiële intelligentie. Die trein mogen we niet missen.”

U wees erop dat België het enige land in Europa is dat én hoge vergrijzingskosten én een groot begrotingstekort én een hoge schuldgraad heeft.

Peersman: “Italië heeft een grotere schuld, maar daar hebben ze de vergrijzingskosten beter onder controle. En in Nederland hebben ze hoge vergrijzingskosten, maar geen begrotingstekort. België is het enige land dat op de drie vlakken slecht scoort.”

Is dat besef er voldoende in de campagne?

Marx: “Nee. Waar gaat het politieke discours tot nu over? Eerst gingen we het geld halen bij de asielzoekers. Daar valt weinig te halen, zegt het Planbureau. Vervolgens bij de uitkeringstrekkers. Linkse partijen willen het bij de vermogens halen, maar ook daar rekenen ze zich rijk.”

Daar valt wel 10 miljard te halen, volgens het Planbureau.

Marx: “Bij de meest optimistische assumpties. Vermogens dragen trouwens nu al substantieel bij aan de overheidsfinanciën via de effectentaks. Verhoog dat tarief nog meer, en het wordt wel weer de moeite om vermogen het land uit te sluizen.”

Een ander recept is activering.

Peersman: “De fameuze werkzaamheidsgraad van 80 procent. Men zegt er dan wel niet bij dat in alle prognoses over de overheidsfinanciën al een werkzaamheidsgraad van 78 procent tegen 2035 ingecalculeerd is. En die 2 procent daarbovenop, daar zullen we de begroting niet mee redden. Dat zijn geen IT'ers die we aan het werk zetten, hé, maar langdurig zieken of werklozen. Het zal misschien meer geld kosten om hen te activeren dan dat het zal opbrengen. Wat niet betekent dat we het niet moeten doen, maar dan in het belang van die mensen. Wil je echt meer mensen aan de slag, dan moet je ze langer aan het werk houden.”

Langer werken, u gooit nog een taboe in de campagne.

Peersman: “We moeten de pensioenleeftijd koppelen aan de levensverwachting. Stijgt die met zes maanden, dan werken we drie maanden langer. Het gaat bovendien om mensen met een hoge anciënniteit die veel belastingen betalen.”

Mee eens, meneer Marx?

Marx: “Het is de evidentie zelve. Er wordt ontzettend veel energie gestopt in maatregelen die weinig opbrengen, terwijl een verhoging van de pensioenleeftijd een enorm verschil kan maken.”

Zelfs de N-VA durft dat niet meer in zijn programma te zetten.

Peersman: “Klopt. Maar er is geen pijnloze manier om de begroting op orde te krijgen. We moeten de komende jaren 5.000 euro per gezin besparen om aan de Europese begrotingsdoelstellingen te voldoen. Maar als je saneert zonder te hervormen, zul je de mensen over tien jaar opnieuw pijn moeten doen.”

Is dat de grootste gemiste kans van de vorige regering, de pensioenhervorming?

Peersman: “Dat maakt me nu eens echt boos. Ik hamer er al tien jaar op dat de vergrijzingskosten omlaag moeten, en dan doet men een hervorming die ze nog méér doet stijgen. En die rekening zal alleen maar verder aantikken naarmate er meer gepensioneerden bijkomen.”

Jullie studies vielen niet goed – niet bij de regering en niet bij de oppositie. Ervaren jullie dat het moeilijker wordt om onaangename waarheden te brengen?

Marx: “Nee. Net voor de verkiezingen staan de zenuwen natuurlijk strak gespannen en dan kan een boodschap die een verkiezingsleuze doorkruist wel eens slecht vallen. Maar dat hoort erbij. Ik voel geen druk op mijn vrijheid van spreken.”

De kritiek kwam ook dat jullie studies de antipolitiek en de extreme partijen voeden.

Peersman: “Denk je dat de achterban van die partijen mijn koopkrachtstudie heeft gelezen? Trouwens, partijen weten maar al te goed dat de mensen wakker liggen van hun koopkracht, ander zou het niet zo’n thema zijn in de campagne. Maar ontken dan ook niet dat er met die koopkracht iets aan de hand is. Mijn studie reikt een verklaring aan, en recepten om er iets aan te doen.”

Zouden jullie er zelf iets aan willen doen? Mee aan de knoppen zitten?

Marx: “Politiek is voor politici. De rol van een academicus is onafhankelijk het debat te informeren.”

Peersman: “Ik wil vrij blijven in mijn gedachten. Een compromis moeten sluiten over een btw-verlaging die ik intellectueel niet kan verdedigen ... Nee, dat zou niets voor mij zijn. Ik vind het soms frustrerend dat er zo weinig evidencebased beleid wordt gevoerd, en dat lobbygroepen veel meer gehoor krijgen.”

Collega Van Lancker deed een simulatie om met hetzelfde groeipakket de kinderarmoede met 35 procent te herleiden. Hoe groot is de kans dat zo’n evidencebased voorstel in een regeerakkoord belandt?

Marx: “Nul procent. Want het impliceert dat 60 procent van de ouders, vooral de hogere inkomens, erop achteruitgaan. Welke politieke partij zal daarvoor ijveren?”

Groen wil de armoede zelfs met 100 procent verminderen. Toch was u vernietigend over hun welvaartsgarantie, professor Marx.

Marx: “Daar werd ik nu eens echt boos van. Als je iedereen onder de armoedegrens geld bijgeeft, heb je de armoede welgeteld voor één dag opgelost. Maar je hebt niets gedaan aan de vele dynamieken die armoede veroorzaken en je creëert een gigantische inactiviteitsval. Wij financieren genereus politieke partijen om met ernstige voorstellen af te komen. Maar dit idee maakt abstractie van decennia aan armoede-onderzoek. Zo sol je met mensen in armoede, die dan hun hoop in je stellen en alleen ontgoocheld kunnen worden. En dan maar beweren dat je een antipopulistische partij bent!”

Lees ook

(https://www.standaard.be/cnt/DMF20240530_97506398?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)

+ Commentaar | Marx en Peersman: “Schrap de index én de loonnorm” >

(https://www.standaard.be/cnt/DMF20240530_97506398?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)



(https://www.standaard.be/cnt/DMF20240530_97506398?utm_campaign=internal-article&utm_source=standaard&utm_medium=lees-ook)